

Дуткевич Т.В. Морально-психологічні функції міжособистісних конфліктів студентів // Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження нації : матеріали IV всеукраїнської міжконфесійної християнської науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. – С.13-17.

УДК 159.9

Дуткевич Т.В.

Професор кафедри психології освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФУНКЦІЇ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ СТУДЕНТІВ

Міжособистісні конфлікти виникають через суперечності у взаєминах двох або більшої кількості людей, які виконують спільну діяльність. Конфлікт блокує взаємодію між ними і робить їх співпрацю неможливою чи малоефективною. Конфлікти між особами виникають там, де стикаються різні погляди, манери поведінки; їх може жити і бажання одержати щось, не підкріплене відповідними можливостями. Міжособистісний конфлікт може також виявлятися як зіткнення людей з різними рисами вдачі, поглядами і цінностями. Міжособистісний конфлікт виконує ряд функцій у тому середовищі, де він відбувається. Конструктивність функцій конфлікту залежить від культури поведінки його учасників, їх здатності знаходити порозуміння. Прийнято вирізняти такі основні функції конфліктів, як інформаційно-пізнавальну, інтеграційну, адаптивну. Ми хотіли б звернути увагу на такі важливі функції конфлікту, як морально-психологічні.

Проблема ролі моральності особистості в ініціюванні та розгортанні міжособистісних конфліктів вирішується сьогодні по-різному. Одна група досліджень спрямована на вивчення моральності особистості як фактору в попередженні та розв'язанні міжособистісних конфліктів (А.М.Маковецький, В.І.Коломицев, Є.Ф.Коценко) [1, с. 3-6; с. 41-43]. У цих роботах моральність особистості розглядається як бар'єр на шляху виникнення конфліктів. При цьому недооцінюється конструктивна роль конфліктів, вони вважаються

негативним явищем, навіть ознакою аморальності і низької духовної культури.

Проте відсутність відкритих конфліктів у соціальній групі свідчить про їх прихованість і про ознаки стагнації в розвитку спільності. Як цілком слушно зауважують Г.В.Ложкін і Н.І. Пов'якель, „у групах ..., де відсутні заборони на виявлення емоційного антагонізму між членами групи та типовою є множинність конфліктних ситуацій, руйнівна дія конфлікту зменшується” [2, с. 99]. З огляду на цю обставину, мова повинна йти про культуру поведінки у конфлікті, а не про відсутність конфлікту як безумовний моральний ідеал суспільного співжиття.

В окремих дослідженнях стверджується, що моральні потреби особистості за умов їх незадоволеності виступають джерелом глибоких та гострих конфліктів (В.С.Хомик) [1, с. 176-178].

У роботі М.І. Алексєєвої аналізується вплив розвитку особистості на моральний вибір старшокласників у конфлікті. Виявлено, що більшість старшокласників у конфліктних ситуаціях віддають перевагу нормам, які не пов'язані із власною користю. Найвищий відсоток отримала норма „надати допомогу особі, якій загрожує смертельна небезпека, оскільки це – обов'язок особи”. Ця ж норма, але з утилітарним тлумаченням „оскільки можна розраховувати на нагороду” – отримала найнижчу оцінку [1, с. 276]. Автор відзначає, що спрямованість старшокласників на відстоювання моральних цінностей у конфлікті є відмітною віковою особливістю. Для нашої роботи важливо простежити, як ця особливість, сформована у старшокласника, продовжує розвиватись в особистості студента.

Світогляд студента активно формується під час навчання у вищому навчальному закладі: стрімко розширюється запас його знань, зростає їх системність та узагальненість, відбувається ієрархізація його компонентів, у тому числі і моральних цінностей. Нестійкість світоглядної системи, властива для юнацького віку, в якому перебуває більшість студентів, виявляється у системі їх міжособистісних стосунків у формі дискусій,

суперечок, спорів з приводу найбільш хвилюючих молодь світоглядних питань. Тому, на нашу думку, стійкість світогляду, яку особистість набуває при виході з юнацького віку, включає, з одного боку усталеність його структури, а, з другого, готовність молодшої людини доводити для інших і для самої себе їх правомірність та істинність. Отже, у нашому дослідженні ми намагались з'ясувати, яку роль відіграє міжособистісний конфлікт у розвитку моральної сфери особистості студента.

Пілотне дослідження включало збір описів конфліктів між студентами, які траплялись з ними самими або свідками яких вони були. Перед цим під час занять з психології студентів знайомили із основними положеннями конфліктології (поняття конфлікту, його типи, структура, динаміка, варіанти розгортання). Опис конфлікту слід було зробити за певною схемою, що надавало можливість при обробці цих матеріалів співвіднести їх між собою, здійснити кількісну обробку різних складових міжособистісних конфліктів.

В описі конфлікту студенти повинні були розкрити такі пункти: сторони конфлікту; причина конфлікту; привід конфлікту; мета конфлікту (чого хотіла досягти кожна зі сторін); основні етапи розгортання конфлікту; фінал конфлікту.

На основі наданих студентами описів міжособистісних конфліктів складався список моральних норм, які найчастіше виступали причинами конфліктів. У створеному таким чином списку моральних норм студенти повинні були відзначити ті з них, з приводу яких у них траплялись зіткнення з одногрупниками або свідками яких вони були.

Обробка результатів показала, що більшість конфліктів, описаних студентами (86%), прямо стосуються відстоювання моральних норм, а решта 14% стосується їх опосередковано. Названі моральні норми регулюють переважно сферу взаємин у системах студент – студент; студент – викладач; студент – викладач – студент та відображають уявлення студентів про належну поведінку. Узагальнення отриманих результатів дозволило виділити дві основних групи моральних норм, які виступали причинами студентських

конфліктів. Це, по-перше норми, які відображають ставлення студента до навчання та до інших справ студентського життя (35%), а по-друге, норми стосунків з іншими (65%). Ставлення до різних видів діяльності віддзеркалюють такі моральні норми, як: справедливість отриманих оцінок та винагород; сумлінне виконання вимог навчання; відповідальність, працелюбність.

У межах першої групи моральних норм конфлікти найчастіше виникають з приводу справедливості отриманих оцінок та винагород (78%).

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що конфлікти між студентами виконують наступні морально-психологічні функції:

- Регулюють соціальну поведінку студентів; підвищують її соціальну спрямованість;
- Об'єктивують моральні норми та сприяють їх засвоєнню студентами;
- Зміцнюють моральні норми та сприяють їх перетворенню на переконання;
- Слугують засобом утвердження гуманістичних мотивів поведінки студентів;
- Посилюють сумлінне, відповідальне ставлення до навчання;
- Виступають умовою формування моральної єдності студентської групи;
- Виступають діагностичним засобом для виявлення особливостей моральних норм студентської молоді.

Використана література

1. Конфлікти в суспільстві: Діагностика і профілактика / Тези III-ї Міжн. наук.-практ. конф / За ред. М.І.Пірен, А.М.Зельницького та ін. – К. – Чернівці, 1995. – 476 с.
2. Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта. – К.: МАУП, 2002. – 256 с.

Анотація. У статті на основі експериментальних матеріалів показано, що конфлікти між студентами виконують важливі морально-психологічні

функції, чим відіграють важливу роль в розвитку особистості студента та студентської групи.

Ключові слова: особистість, студент, конфлікт, моральні норми, міжособистісні взаємини.

Summary. It was determined that conflict is important mean to defend student's moral values played prominent role both in student person development and development of student group.

Key words: person, student, conflict, moral value, interpersonal relation.